KENTSEL DÖNÜŞÜM VE KENTSEL KİMLİK

Yrd. Doç. Dr. Tülay ERBESLER YTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Kentsel Planlama Bilim Dalı ayaslitu@yildiz.edu.tr

Kentsel kimlik nedir?

Kentsel Kimliğin Kentsel Dönüşümle ilişkisi nedir?

KENTTE BİÇİMSEL KİMLİK OLUŞUMUNDA ETKİLİ DOĞAL FAKTÖRLER

Kentlerin biçimsel gelişiminde öncelikle "Doğal Faktörler" önemli bir kimlik belirleyicisidir. Doğal faktörlerden dere yatakları, ırmak ve akarsular gibi doğal su yolları, doğal su güzergahları kıyıları, kenarlarını oluşturan su kıyıları, denizsel kıyılar, durgun su yüzeyleri, göller vb su potansiyelleri önemli birer faktördür.

Fizyografik yapıyı oluşturan doğal yükseltilerin meydana getirdiği topografik oluşumlar, dağlar ve tepeler gibi yükseltiler, rakım noktaları, kayalıklar, falezler, yamaçlar, sırtlar, ovalar ve vadi tabanları diğer önemli doğal faktörlerdir.

Doğal yapıyı ortaya koyan diğer doğal faktör bitki örtüsüdür.Bunlar geniş alanlar kaplayan bir vejeyasyon örtüsü halinde olabileceği gibi kent içinde kalmış parçacıl yeşil alanlarda olabilirler. Ormanlar, ağaçlandırma alanları, kentsel yeşil alanlar ve kent yeşil sistemini oluşturan diğer kent yeşil alanlardır. Kent içinde bozulmamış doğal peyzaj parçaları, vadi ve su kenarı bitki toplulukları, çalılıklar, orman kenarı fundalıklar, su kenarı sazlıklar, çalılıklar, açıklıklar, çayırlıklar kent formunun şekillenmesinde etkili önemli doğal peyzaj elemanlarıdır.

KENTTE BİÇİMSEL KİMLİK OLUŞUMUNDA ETKİLİ YAPAY FAKTÖRLER

Kent makroformunda gerekse kimlik oluşumunda "Yapay Kimlik Faktörleri" de bu oluşumda belirleyicidir.

Kentin yapay kimlik faktörleriden başlıcaları tarihi ve kültürel yapılar, ulaşım aksları, savunma yapıları, ticaret merkezleri, yönetim yapıları, köprüler, geçitler, eski kent merkezleri gibi. Bunlar aynı zamanda önemli kent sembolleridir.

Bölgeler, kent içinde gösterdikleri benzer faaliyetlere göre isim alırlar; ticaret bölgesi, turizm bölgesi, konut bölgesi, vb. fonksiyon olarak birbirinden sıkı sıkıya ayrılmış parçalardır. Bölgelerin kendi içinde ve birbirleriyle olan ilişkileri, kentin fiziksel yapısı ve kimliğinin oluşmasında etkili rol oynar (Lynch, 1960, ss.46-90).

Odak noktaları bir sembol olarak düşünülebilir. Kent peyzaj veya bir kent bütünü içinde vurgu niteliği taşıyan ögelerin perspektif içinde görünümüdür. Kent merkezi yada önemli bölgeler de bulunurlar. Nirengi noktası olarak da insanı etkileyebilirler. Bu bir cami minaresi, saat kulesi, her hangi bir doğal öge (dağ zirvesi, manzara vb…) veya anıt niteliğindeki yapılarda...Semboller, düzen içerisindeki fark edilebilen durumlardır. Kent organizasyonu içersindeki çeşitlilik ve farklılaşmalardır (lynch, 1960).

Bir kentin kimliğinde yapay faktörler fiziksel kimlik, kültürel kimlik, tarihi kimlik, sosyal kimlik, toplumsal kimlik gibi çeşitli başlıklarda toplanarak irdelenmektedir.

Fiziksel Kimlik

Fiziki yapı bireyin doğaya olan müdahalesinin bir sonucudur. Doğal etkenlerin etkiside görülmekle birlikte, yapay ve sosyal etkenler kentin fiziki yapılaşmasını şekillendirmektedir. Fiziksel kimlik metropolleşmenin gözüktüğü kentlerde farklılıklar oluşturabilir. Bu tip kentler bütün olarak algılanmayabilir. Fiziksel kimlik zaman içinde değişim de gösterebilir (Anonim).

Kültürel Kimlik

Politik, yönetsel, hukuksal yapı, ekonomik yapı, teknoloji düzeyi, askeri yapı, dini yapı,eğitim, sağlık, sosyal hizmetler yapısı ve bu yapıyı oluşturan kurumsal ilişkiler şehir kimliğinde etkin olan beşeri çevre elemanlarıdır (Ocakçı, 1993, ss.166-167). Kurumsal yapıyı oluşturan bu kültür elemanları topluma verdiği hizmet özelliğiyle önemli bir odak oluşturur.

Sosyal Kimlik

Sosyal yapı ve sosyal kimliği tanımlayabilmek için birey ve toplumsal kimlik etkendir. İnsanların bir araya gelerek topluluklar oluşturması, toplulukların çoğunlukla belirli bir coğrafi yerinin bulunması sonucudur. Topluluğun, paylaşmak üzere, ortaklaşa belirleyip, o doğrultuda hareket ettikleri belirli bir amaçlarının olması (Özkalp, 1994’den aktaran Erdönmez 1997, s.13).

Toplumsal Kimlik

Toplumsal kimliğin oluşumunda etkenler: Aile kimliği (köy, kasaba, kent, gecekondu), Mahalleli kimliği (insan ilişkiler arasındaki bağ), Grup kimliği (toplumsal kişilik yapısının, nesnel, gözlemlenebilir bir gerçekliğin dışa vurumu), Kentli kimliği toplumsal

değişme sürecinde, kendine özgü yaşam koşullarıyla farklılaşarak gelişen toplumlar arası ilişkilerden ayrışan kimliktir (Anonim).

Bu kadar kapsamlı ve kompakt bir ilişki içinde olan kent kimliği içinde kentsel dönüşüm kapsamında dikkate alınmakta mıdır?

Kentsel Dönüşüm NEDİR ?

Kentsel sorunların çözümünde; ekonomik, mekansal ve toplumsal koşulların iyileştirilmesi amaçlı planlama sürecinde tüm bu etkenlerle ve yıllar içinde şekillenlenmiş kent kimliğinin sürdürülebilirliği nasıl sağlanacaktır?

Kentsel Dönüşüm: Kentsel sorunların çözümünde; ekonomik, mekansal ve toplumsal koşulları dikkate alan kapsamlı bir eylem planlama sürecidir.

Kentsel dönüşüm projeleri, 5 temel amaca hizmet etmek üzere tasarlanmalıdır:

1. Kentin fiziksel koşulları ile toplumsal sorunları arasında doğrudan bir ilişki kurulmalıdır.
2. Toplumsal bozulmanın nedenlerini araştırarak , bozulmaları önleyici kararlar almalıdır.
3. Kentin hızla büyüyen, değişen ve bozulan dokusunda ortaya çıkan yeni fiziksel, toplumsal, ekonomik, çevresel ve altyapısal ihtiyaçlara göre, kent parçalarının yeniden geliştirilmesine olanak sağlamalıdır.
4. Kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı bir ekonomik kalkınma modeli/yaklaşımını ortaya konulmalıdır.

Kentsel dönüşüm projeleri, fiziksel ve toplumsal çöküntü alanları haline gelen kent parçalarında ekonomik canlılığı yeniden getirecek stratejileri geliştirmelidir.

5. Kentsel alanların en etkin biçimde kullanımına ve kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik stratejilerin ortaya konulmasıdır.

Kentsel Dönüşüm projelerinde bölgenin sorunları ve potansiyellerinin niteliğine bağlı olarak, bu hedeflerden biri veya bir kaçı ön plana çıkabilmektedir.

Kentsel dönüşümde projelerinde sosyal kimlik faktörü kentin kimlik kazanımında önemli bir etken olarak ele alınmalı, kentin kimliğini tariflerken sosyal yapısınında dikkatle incelenmesi gerekir. Bu kapsamda sosyal kimliği tanımlayabilmek için birey ve toplumsal kimlik kavramlarını irdelemek gerekir. Kent bireyin şekillendirdiği toplumsal bir oganizasyondur. Bir noktada kent ile birey arasında bir ilişki bağı söz konusudur. Bireyin kimliği, birbirine bağlantılı üç elemandan oluşur. Bireyi konumlandıran ve diğerlerinden ayıran, bireyin ‘’YERİ VE KONUMU’’ sembolik bir anlam taşımaktadır. Birey kendini BELLİ BİR DEĞER VE KALİTEDE KİMLİKLENDİRİR. Bu durum başka BİREY VEYA OBJELER yardımı ile ortaya çıkmaktadır. BİREY BİR SOSYAL GRUBUN ÜYESİDİR. Bu durumda bireyin kimliğinin oluşmasını sağlamaktadır (Low, 1989).

SOSYAL KİMLİK VE TOPLUM İLİŞKİSİ

Toplum..... İnsanların bir araya gelerek topluluklar oluşturması Toplulukların çoğunlukla belirli bir coğrafi yerinin bulunması .....Topluluğun, paylaşmak üzere, ortaklaşa belirleyip, o doğrultuda hareket ettikleri belirli bir amaçlarının olması...Topluluğun kendi kendine yeterli olarak sürekliliğini sürdürmesi...Bireyin toplum olarak yaşabilmesinde ortak değerlerinin varlığı bağlayıcıdır. Kişilik ve kimlikler üzerinden kendini o toplumda tanımlıyan bireylerin, mekan ile bütünleşmesi öne çıkar. Bireyin toplum ve mekanla ilişkisinin sürdürülebilirliği öncelikli olmalıdır.

Sosyal kimlik faktörü kentin kimlik kazanımında önemli bir etken olarak ele alınmalı kentin kimliğini tariflerken sosyal yapısınında dikkatle incelenmesi gerekir. Bu kapsamda sosyal kimliği tanımlayabilmek için birey ve toplumsal kimlik kavramlarını irdelemek gerekir.Kent bireyin şekillendirdiği toplumsal bir oganizasyondur. Bir noktada kent ile birey arasında bir ilişki bağı söz konusudur. Bireyin kimliği, birbirine bağlantılı üç elemandan oluşur. Bireyi konumlandıran ve diğerlerinden ayıran, bireyin ‘’yeri ve konumu’’ sembolik bir anlam taşımaktadır. Birey kendini belli bir değer ve kalitede kimliklendirir. Bu durum başka birey veya objeler yardımı ile ortaya çıkmaktadır. Birey bir sosyal grubun üyesidir. Bu durumda bireyin kimliğinin oluşmasını sağlamaktadır (Low, 1989). Sonuçta birey kentin gelişimine katkıda bulunur ve kentin kimliğinde önemli bir harmoniyi oluşturmaktadır.

Kent Kimliği ve Kentsel Dönüşüm

Kentsel Dönüşüm, yerleşmelerde yapısal ve işlevsel sorunlarını ortaya koymak, sorunlar bağlamında ekonomik, mekânsal ve sosyal koşullar dikkate alınarak yapılan kapsamlı bir planlama ensturamanıdır.

Planlamada önemli bir eylem planı olan kentsel dönüşüm sürecinde yerleşmenin kimliğinin ortaya konarak mutlaka göz önüne alınması gereklidir

Kent kimliği nedir?

Kent kimliğinin ortaya konması, kentsel dönüşümle oluşturulacak mekanlarla örtüşmesi, yaşayanları ve mekanının ruhunu taşıması nasıl sağlanabilir?

Kentsel dönüşümün mekanla ve yaşayanlarla bütünleşmesinde vazgeçilemezler nelerdir?

Bu bağlamda kent kimliğini içinde barındıran, geçmişin izlerini taşıyan günümüzle bağlar kuran tasarım ve planlamada nelere dikkat edilmelidir?

Kentsel dönüşüm sürecinde bunun yöntemleri belirlenmiştir, gerektiği noktalarda yeniden geliştirme, yeniden canlandırma, rehabilitasyon, veya en önemlisi de kent kimliğini koruyan uyumluluk projelerinin gerçekleştirilmesidir.